

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Таня Панайотова Градинарова, доцент по граждански процес в Юридически факултет на УНСС, член на научното жури за защита на дисертационния труд на Деница Георгиева Колева, докторант в редовна форма на обучение към катедра „Гражданскоправни науки“ в Юридически факултет на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ на тема „Подведомственост и подсъдност в исковия процес“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. Право (Граждански процес).

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със заповед № РД-21-1995/14.11.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет съм определена за член на научното жури за защита на дисертационния труд на Деница Георгиева Колева на тема „Подведомственост и подсъдност в исковия процес“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление **3.6. Право (Граждански процес)**, научна област **3. Социални, стопански и правни науки**.

1. Данни за дисертанта.

Докторантката Деница Георгиева Колева е магистър по право на Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ от 2014 г. През последната година на следването си работи като стажант, а след завършване на висшето си образование – и като адвокат, в адвокатско съдружие и адвокатско дружество, като съчетава теоретичните си познания по граждански процес с практически умения.

2. Данни за докторантурата.

Представеният дисертационен труд е резултат от работата на Деница Георгиева Колева като редовен докторант в професионално направление 3.6. Право, докторска програма „Граждански процес“ към катедра „Гражданскоправни науки“ на ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“ с научен ръководител проф. д-р Силви Василев Чернев. Докторантката е зачислена със заповед № Рзз-605/13.02.2017 г. на Ректора на Пловдивския университет, като срокът на докторантурата е прекъснат с две заповеди поради майчинство, а с друга заповед е продължен. Със заповед № РД-21-584/13.03.2024 г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“, издадена въз основа на решение на Факултетния съвет на Юридически факултет, докторантката е отчислена с право на защита, считано от 01.03.2024 г. Дисертационният труд е обсъден и допуснат до публична защита на заседание на катедра „Гражданскоправни науки“ на ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“, проведено на 18.10.2024 г. При осъществяване на дисертационната процедура са спазени изискванията на Закона за развитие на академичния състав

на Република България, Правилника за прилагането му и Правилника за развитието на академичния състав на ПУ "Паисий Хилендарски".

3. Данни за дисертацията и автореферата.

Представеният за защита дисертационен труд **„Подведомственост и подсъдност в исковия процес“** от Деница Георгиева Колева представлява първи опит в българската процесуална литература за цялостно научно- приложно изследване, посветено на комплексните теоретични и практически проблеми, които пораждат двата института. Избраната тема има актуален характер поради нарастващата значимост на предмета на изследване в съвременния граждански процес, която се подчертава и от измененията в правната уредба през последните години, като способства за научното ѝ осветляване. Проблематиката в съчинението представлява интерес както от теоретично, така и от практическо гледище, като е полезна и за правоприлагането.

Дисертационният труд е в обем от **224 страници**, включително съдържание и списък на използвана литература. Библиографията обхваща като източници общо 93 заглавия, от които 83 български и 10 чуждестранни, сред които 3 на руски език. Използваният от докторанта научен апарат е достатъчен.

В структурно отношение съчинението съдържа **увод, три глави и заключение**, в което дисертантката се е опитала да систематизира, а всъщност е повторила основните изводи на изследването, които се съдържат и в неговите систематични части. Структурирането на дисертацията е сравнително сполучливо, между проблематиката, обхваната в отделните глави, е търсен баланс. Изложението, разделено на параграфи, в доста от частите на дисертацията е твърде раздробено, като някои от параграфите не отговарят на изискванията за самостоятелни части, тъй като обхващат само една, две или три страници (*напр. глава първа, § 5, глава втора, § 1, глава трета, § 1*). Предложенията за усъвършенстване на правната уредба са направени систематично в отделните глави, като голяма част от тях са повторени в заключителната част на съчинението. В увода докторантката е очертала научните задачи на разработката, определила е нейната цел като да се *„представи анализ на актуалните въпроси на подведомствеността и подсъдността на гражданските дела в исковия процес в контекста на действащия ГПК, които пораждат дискусия в теорията и проблеми при правоприлагането“* (с. 10) и е посочила използваните научни методи на изследване (с. 11). Така посочената цел и изведените основни и допълнителни задачи на дисертацията всъщност има за свой резултат по-скоро коментарен, а не изследователски характер на труда, като изложението в доста части е от опознавателно, а не научно естество. Докторантката е ограничила предмета на изследване, като е посочила, че той е посветен само на *„вътрешната подведомственост и подсъдността на гражданските дела в исковия процес“* (с. 8), но в глава втора, § 4 е представила схематичен обзор на част от проблемите на

международната компетентност (с.95-99), като е изпаднала в противоречие с очертаното ограничение в изследването си.

Първата глава, озаглавена „Обща характеристика и разграничение“ (с. 12-61) започва с исторически преглед на правната уредба на двата института в българския граждански процес и разрешаването на препирни за подведомственост и подсъдност, като изразените теоретични схващания за тяхната същност се съдържат в глава втора и глава трета. Историческият преглед, въпреки посоченото, не се ограничава само с изложението в тази уводна част на труда. Той се съдържа и в другите глави – напр. глава втора, § 2 (с. 65-76), в който се разисква отдавна изгубила значението си за гражданския процес проблематика на особените юрисдикции, която намирам за несвързана с обхвата на изследването. Сравнително-правният преглед (с. 22-33) съдържа изложение относно системата на действащи съдилища в избраните от докторантката законодателства, а не по поставената проблематика. Положително е ползването на теоретични източници от чуждестранната литература, но изразените в тях становища не са подложени на дискусия в това систематично място на труда и не са направени изводи, които да послужат за научни цели. В § 2 (с. 33-36) е направен опит да се определят понятията за двата института, като се проследят изразените становища в литературата. Докторантката достига до извод за разлика между тях „по-скоро от количествен, отколкото от качествен характер“ (с. 35), повлиян от изразено мнение в руската процесуална литература, който не е достатъчно доразвит с научни аргументи. Изложението, предмет на § 4, озаглавено „Компетентност по обуславящи въпроси“ (с. 39-49) намирам за попадащо извън обхвата на проблематиката на труда, доколкото е свързано с правомощия на гражданския съд по разглеждане на делото по същество, а не с процесуалните предпоставки, от какъвто характер са двата изследвани института. На значението им като условия за допустимост на производството е посветено твърде лаконично изложение в § 5 (с. 49-52), в което се възпроизвеждат общоприети и известни постановки в процесуалната литература, без самостоятелен анализ и изводи.

Глава втора със заглавие „Подведомственост на гражданските дела в исковия процес“ (с. 62-112) включва стройно изложение, посветено на подведомствеността и арбитражуемостта на имуществени граждански спорове (§ 3, с. 76-95), на значението на арбитражното споразумение като процесуална предпоставка, което завършва с неразгърнатата проблематика на обжалваемостта на определенията по възражението за наличието му. Тя съдържа и несвързани с темата на дисертацията отклонения от изследвания предмет (§ 4 и § 5, с. 95-102), които имат информативен и възпроизвеждащ законови текстове характер. Систематично е изследването в частта, посветена на анализ на производството по проверка на подведомствеността и възможността за обжалване на постановените в него актове (§ 6, с. 102-106), както и последиците от нарушаване на правилата

за подведомственост (§ 8, с. 109-112), докато разглеждането на проблематиката относно разрешаване на спорове за подведомственост (§ 7, с. 106-109) е останала на познавателно ниво.

Третата глава, озаглавена „Подсъдност на гражданските дела в исковия процес“ (с. 113-210), е посветена на видовете подсъдност и последователно разглеждане на проблематиката на родовата и отделните видове местна подсъдност. Тя включва аналитично изследване в частта на родовата подсъдност по чл. 104, т. 6 ГПК (с. 133-136). Изложението, обхващащо проблематиката на местната подсъдност, критериите за нейното определяне, както и открояване на спорните въпроси, които се пораждат пред правоприлагането (§ 3, с. 152-179), разкрива способностите на докторантката за аналитично изследване и обосноваване на самостоятелни становища (с. 148-149). § 5 от нея, озаглавен „Функционална подсъдност“ (с.179-184), всъщност съдържа разсъждения относно друга тематика – за подсъдността при обжалваемостта на определенията с оглед измененията на чл. 274, ал.2 ГПК. Аналогично на глава втора, тази заключителна част на разработката завършва с разглеждане на производството по проверка на подсъдността (§ 7, с. 185-192), възможностите за обжалване на определенията, постановявани в него (§ 9, с. 194-199) и правните последици при нарушаване на правилата за разпределението ѝ (§ 10, с. 199-206), което за съжаление при интересната проблематика на обективното съединяване на искове не е достатъчно задълбочено (с. 205-206). Заключениеето съдържа добро обобщаване на основните изводи по двата института, които дисертантката е направила в предходните части на изложението (с. 212-214), както и систематизиране на направените в отделните глави на труда предложения de lege ferenda (с. 214-216). Трудът включва и декларация за оригиналност от докторантката.

Авторефератът на дисертацията е в обем от 32 страници и отговаря на изискванията, като отразява коректно съдържанието на разработката. В него се съдържа и очертаното от автора виждане за основни научни приноси (с. 27-32). В началото на автореферата са посочени актуалността на изследването, предмета, целта, основните и допълнителни научни задачи, като е очертана и методологическата му основа (с. 5-7). Дисертантката е представила прецизна справка за индивидуални наукометрични показатели, които надхвърлят минималните национални изисквания.

Представеният дисертационен труд съдържа общи достойнства и практико-приложни резултати.

3.1. Темата е сполучлив избор, макар и доста обемна и трудна, като предоставя възможност на нейния автор за задълбочен анализ и осветляване на теоретичните и практически проблеми, които се пораждат при прилагането на двата института в обхвата на изследване. Тя се отличава с несъмнена актуалност,

теоретична и практическа значимост, подчертана правилно от докторантката, за която свидетелстват тълкувателните актове в материята, както и анализираната от автора многобройна съдебна практика.

3.2. Дисертационният труд разкрива достатъчно теоретични познания по темата, познаване и анализ на правната уредба у нас, а също и в исторически контекст. Разработката съдържа опит за анализиране на някои от проблемите и различните становища по двата института в теорията и съдебната практика.

3.3. Изложението представя в логическа последователност опит за цялостно изследване на избраната тема, но не е постигнат добър баланс в акцентите на разглежданата проблематика. В части от труда дисертантката показва възможност за самостоятелно мислене и обосноваване на поддържаните практико-приложни тези.

3.4. Дисертационният труд показва характеристиките на практически продукт с добри качества. В някои части от труда поставените на обсъждане отделни проблеми и предложения са систематично поднесени. Стилът на автора е добър, разбираем и коректен. Общото впечатление от прочита на труда води до извод за достатъчна подготовка на докторантката в материята на гражданското процесуално право, за способност коректно да дискутира по актуалната проблематика в обхвата на научното изследване.

4. Научни приноси. Дисертационният труд съдържа конкретни приноси моменти с научно-приложен характер:

4.1. Разработката е първи опит в българската процесуална литература за цялостно научно-приложно изследване, посветено на комплексните теоретични и практически проблеми, които пораждат подведомствеността и подсъдността като процесуални институти. В някои места от съчинението се съдържа приличен анализ на поддържаните в доктрината и в съдебната практика становища по част от проблемите, предмет на труда (с. 89-94, с. 133-136, с. 148-149).

4.2. Сполучливо и с практико-приложни резултати е изложението в частта на анализа на допустимостта на арбитражно споразумение по предварителни договори с предмет прехвърляне на вещни права (с. 80-83). Авторът е анализирал противоречивите становища в доктрината, някои решения от практиката на АС при БТПП и ВКС в материята, като е направен добър опит за дообогатяване с аргументи на класическото становище за неарбитраруемост на спора за обявяване на предварителния договор за окончателен с предмет вещни права върху имоти, но арбитраруемост на споровете по други облигационни отношения, пораждащи се от него (с.82-83).

4.3. Интересно и последователно е изследването, посветено на анализа на различните хипотези в обхвата на родовата подсъдност по чл. 104, т.6 ГПК (с. 132-38). Макар да не подкрепям обосноваването от докторантката предложение *de lege ferenda* за промяна в законовото правило, следва да се подчертае като

положителна черта проявеното умение от нея за самостоятелно мислене и творчески подход при извеждане на анализиранияте проблеми и различните хипотези, които възникват в практиката при прилагането му.

4.4. Добре структурирана и с научно-приложни приноси моменти е разработката в частта, посветена на проблематиката за местната подсъдност при искове срещу държавата и държавни учреждения, уредена в чл. 108, ал.2 ГПК. Анализирайки последователно проблемите, които се пораждат в съдебната практика при колизия с други видове местни подсъдности, авторът показва умение да аргументира собствено становище (с. 148-149).

4.5. Систематично и с приноси моменти е и изложението в частта на производството по проверка на подсъдността (глава трета, § 7, с. 185-192). Подкрепа заслужава и обосноваването предложение *de lege ferenda* да се уеднаквят срокът за възражение от ответника и срокът, в който съдът следи служебно за неспазване на местна неподсъдност по чл. 108, ал. 2, чл. 109, чл. 113 и чл. 115, ал. 2 ГПК (с. 192).

4.6. Несъмнено достойнство на труда е проучената и подробно анализирана в него съдебна и арбитражна практика в значителен обем, което е допринесло за практическата значимост на съчинението.

5. Критични бележки и препоръки. По представения дисертационен труд могат да бъдат отправени препоръки, които да послужат на автора при бъдещото научно развитие. Извън отбелязаните по-горе, те включват:

5.1. Съчетаването в един общ дисертационен труд на два сложни и пораждателни проблеми пред правоприлагането института, свързани с допустимостта на исковия процес, всеки един от които заслужава самостоятелно научно изследване, е имало за свой резултат поднасянето в някои части на съчинението на изложение с информативен, опознавателен, а не научно-изследователски характер (напр. глава втора, § 7, глава трета, § 2 в обхвата на изложението по чл. 104, т.7 ГПК – с. 138-139, както и при разглеждане на отклоненията в особените искови производства- с. 139-142).

5.2. Избраната структура не е удачна, тъй като е твърде раздробена на множество параграфи без същностно съдържание. Части от изложението съдържат ненужен преразказ и възпроизвеждане на възприети в теорията виждания, както и тълкувателни постановки от съдебната практика, без самостоятелен анализ (с. 33-34; с. 49-51, с. 99-102, с. 106-108, с. 113-114, с. 162-166), който е препоръчително да бъде избягван при научно изследване от такъв характер. Други части от разработката намирам, че не са във връзка с поставената тема за изследване (с. 39-49, с. 65-76, с. 76-89, с. 87-89, с. 95 - 102, с. 184 -185). Трудът би спечелил, ако анализът и извеждането на спецификите в изследваните институти, производството по тяхната проверка, правните последици при

неспазването им се ограничат до очертания със заглавието на докторантурата предмет на изследване.

5.3. Неясна и неправилна е тезата на докторантката за квалифицирането на делата по искове за присъждане на обезщетения от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на административни органи като административни, а не граждански дела само поради факта, че те попадат под изключителната подведомственост на административните съдилища (с. 36-38). Препоръчително е да се преосмисли и поддържаното виждане за безсрочност на иска за обявяване на нищожност на арбитражно решение, постановено по неарбитрируем спор (с. 86-87), тъй като не почива на изрично правило, а и не се споделя от преобладаващата част от доктрината и съдебната практика. Недостатъчно развити с аргументи са тезите на докторантката: за очертаната количествена, а не качествена разлика между двата изследвани института – подведомственост и подсъдност (с. 36); за липса на право на обжалване на определението по подсъдността от другари на ответника, които не са направили надлежно възражение за неспазване, без да се развиват хипотезите на различните видове другарство (с. 197-198), недостатъчно изяснени са и съображенията, въз основа на които авторът подкрепя едно от становищата в съдебната практика за допустимо съединяване във втора фаза на производството по съдебна делба на искове за сметки между съделителите с цена на иска над 25 000 лева (с. 140-141). Намирам за неправилна и опасна за правата на страните и тезата, че определението за правилното квалифициране на подадена от страна молба за отмяна на неприсъствено решение с посочено основание по чл. 240, ал.1 ГПК като такава за отмяна по чл. 303 ГПК било с характер на акт по подсъдност, а не акт по администриране на молбата за отмяна (с.196-197).

5.4. В някои части на труда се наблюдават и противоречия - напр. между определянето на подсъдността по местонахождение на недвижимия имот като *„задължителна подсъдност, защото изключва приложението както на общата местна подсъдност, така и на другите видове специална местна подсъдност“* на с. 159, от една страна, и правилното разбиране, което е възпроизведено от съдебната практика, че при делба на наследствен имот местната подсъдност се определя по местооткриване на наследството по чл. 110 ГПК, а не по неговото местонахождение, на с. 161, от друга.

5.5. Препоръчително е да се включи изследване на проблемите, които поражда в съвременността възприетият от законодателя критерий за определяне на общата местна подсъдност при физически лица – ответници *„постоянен адрес“* при прилагане на общностните регламенти в областта на съдебното сътрудничество по граждански и търговски дела.

6. Публикации. В справката си за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ докторантката е посочила четири публикации по

темата на дисертационния труд като публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, като са представени коректно доказателства за публикуването им и служебна бележка за тяхното рецензиране и приемане под печат.

Публикациите по темата на дисертационния труд са с научно-приложна стойност, възприетите с тях виждания на автора са възпроизведени в завършения текст на разработката. Дисертантката показва добро научно израстване през годините. Броят на публикуваните съчинения по темата на дисертационния труд изпълнява изискванията на Правилника за развитието на академичния състав на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и надхвърля минималните изисквания за наукометрични показатели.

7. Заключение.

За защита е представено цялостно научно-приложно изследване в българската процесуална литература, посветено на комплексните проблеми на сложните институти на подведомствеността и подсъдността в исковия процес. Дисертационният труд отговаря на изискванията, предвидени в чл. 6 от Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагането му и на чл. 32, ал. 1 от Правилника за развитието на академичния състав на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, тъй като отразява достатъчни теоретични познания на докторантката по специалността, разкрива способностите ѝ за самостоятелно научно и аналитично мислене, както и творчески подход към проблематиката, включена в предмета на изследване.

По тези съображения давам своята **положителна оценка** и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително, за да придобие докторантката **Деница Георгиева Колева образователната и научна степен “доктор“ по професионално направление 3.6. Право, научна специалност граждански процес, научна област 3. Социални, стопански и правни науки.**

гр. София, 22.01.2025 г.

Рецензент :

доц. д-р Таня Градинарова